



İNCİ N. ASLANOĞLU
1935, 12 Mart 2018, Ankara

İNCİ ASLANOĞLU HOCAMDIR...

T. Elvan Altan*

Kaynaklara ulaşmanın kolay olmadığı 1980'li yıllardaki lisans eğitimim sürecinde aldığım mimarlık tarihi derslerinde kendi çektiği dialarla sakince anlattığı konuların en ince detaylarına kadar hâkim olmasını hayranlıkla izledim; sınavlarına hazırlanmak için ders notlarından oluşan *Notes on Lectures and Bibliography for the Architectural History Course* kitabını defalarca okudum; bana mimarlık tarihini sevdiren ve mimarlık tarihçisi olmaya karar vermeme sağlayan kişidir İnci Aslanoğlu. Mezun olduğumda mimarlık tarihi alanında yüksek lisans eğitimime başladım ve İnci Hocamın yapıcı ve destekleyici danışmanlığında Cumhuriyet Dönemi mimarlığı üzerine tezimi tamamladım. Doktora eğitimi için yurtdışına gitmeden önce kendisiyle tartışarak tez konumu belirlemiş; alandaki öncü çalışması "Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı" kitabının izinden devam etmeye karar vermiştim.

Yüksek lisans yaparken başladığım asistanlığım ve doktora eğitimim sonrası ODTÜ'ye döndükten sonraki öğretim üyeliğim sürecinde kendisine yardımcı olduğum derslerle ve birlikte yaptığımız çalışmalarla yakın ilişkimiz hep devam etti. Derslerine hazırlanırken ve yazılarını yazarken tüm birikimine rağmen vazgeçmediği titizliği, öğrencilerinden iş arkadaşlarına çevresindeki herkese incelikle yaklaşımı ve yaptığı işe duyduğu bağlılık ve sevgi, akademisyen ve eğitimci olarak ilerlerken yol göstericim oldu.

İnci Aslanoğlu hocamızdır...

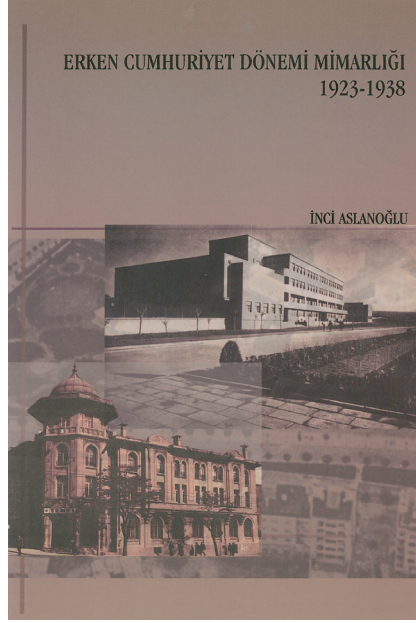
ODTÜ'de mimarlık tarihi derslerinin sorumluluğunu uzun yıllar neredeyse tek başına üstlenmiş olan ve bölümde bu alandaki uzman sayısının artmaya

başladığı 1980'li yıllarda da Mimarlık Tarihi Enstitü Anabilim Dalı'nın kurucu başkanlığını yapan İnci Hocamız, ODTÜ'lü mimarların mimarlık tarihi alanındaki kültürel altyapısının oluşmasında ve Türkiye'de bu alanda çalışan yeni nesil akademisyenlerin yetişmesinde önemli rol oynamıştır. İnci Hocamızın özellikle Erken Cumhuriyet Dönemi mimarlığı üzerine yazdıkları, bu konuyu çalışanların temel kaynağıdır.

2016 yılında, ODTÜ'lü olan ve olmayan, Ankara'dan ve dünyanın dört bir tarafından 100 küsur kişinin imzaladığı metnin sonunda şöyle yazmıştık: "Prof. Dr. İnci N. Aslanoğlu, eserlerinin öncül ve referans çalışmalar olmasının yanı sıra, özverili ve titiz eğitimciliğiyle yetiştirdiği mimar nesilleriyle de mesleğe katkı sunmuş, tarih çalışmasının mimarlık eğitiminin ayrılmaz parçası olduğunu göstermiştir. Kendisinin akademik üretimi sürecinde gerçekleştirdiği mimarlık tarihi çalışmalarının eğitim, araştırma ve toplumsal hizmet alanlarında sağladığı bu önemli katkıları göz önüne alarak, TMMOB Mimarlar Odası Ulusal Mimarlık Sergisi ve Ödülleri'nin 2016-2018 döneminde kendisine 'Mesleğe Katkı' ödülünün verilmesini jürinin takdirlerine sunuyoruz." Bu ödülü aldığı gün çekilen fotoğrafımızdaki gülümseyen ifadesi, İnci Hocamın örnek almaya çalıştığım bilgisinin ve alçakgönüllülüğünün tarifidir benim için.

İnci Hocamla, kardeşi Sevgili Gönül Evyapan ile paylaştığı 65 no.lu odadaki çalışmalarımız ve sohbetlerimiz, ODTÜ anılarım içinde unutulmaz yerlerini koruyacaklar. Emekli olduğu zaman büyük bir nezaketle masasına bana bırakan İnci Hocamın vermeye başladığım dersleri için hazırladığı dosyalar da kitaplığımın en değerli parçaları olarak kalacaklar. İnci

* Prof. Dr. ODTÜ Mimarlık Bölümü



İnci Aslanoğlu, *Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı, 1923-1938*, 2. Basım, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım İşliği, Ankara, 2001. (İlk basım tarihi 1980)

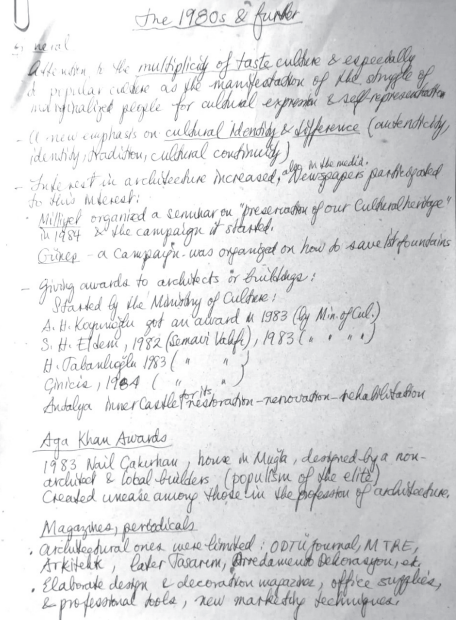
Aslanoğlu, öğrencisi olmaktan gurur duyduğum hocamdı; çok saydığım ve sevdiğim büyüğümdü. Her görüşmemizdeki yakın ilgisini ve sevecen yaklaşımını, kendisini ziyaret ettiğimdeki hassas ev sahipliğini ve telefon sohbetlerimizdeki sıcak sesini hep özlemle hatırlayacağım...

Yetkin akademisyen ve eğitimci kimliğiyle öğrettikleri için; zarif ve duyarlı kişiliğiyle her zaman desteğim olduğu için teşekkür ediyorum sevgili hocama...

T. Elvan Altan ile. Mimarlar Odası Ulusal Mimarlık Ödülleri Töreni, Ankara, 2016.



* Prof. Dr. ODTÜ Mimarlık Bölümü



ARCH321 History of Architecture ders notları, 1990'lar.

HOCAM İNCİ ASLANOĞLU

Aydan Balamir*

"Hocanın ne olduğu, ne öğrettiğinden daha önemlidir." —
Karl A. Menninger

Değerli Hocam Prof. Dr. İnci Aslanoğlu için, yazması hiç kolay olmayan bir yazıya bu alıntıyla başlamak, söylemek istediklerimi bir ölçüde kolaylaştırıyor. Bir hocanın kişiliği neler öğrettiğinden daha önde gelse de, dolaylı olarak öğrenilenlerin düzeyini ve derinliğini belirler. Hocamız İnci Hanım'ın zarif kişiliği ve örnek davranışları, öğrettiklerini etkili ve kalıcı kılmış, bizler için sarsılmaz bir model ve bilgi kaynağı olmuştur. Kazandırdığı çok yönlü değerler ile bilgiler saymakla bitmez. Akademisyen ve eğitimci davranışlarıyla önümüze bir standart koymuş ve standardın yükselmesi için ortamları sağlamıştır.

İnci Aslanoğlu, ODTÜ Mimarlık Bölümünde derin izler bırakmıştır. Bu izler, onu tanımış olanların kişisel tarihlerinde olduğu kadar, kurum tarihi açısından da kalıcıdır. 60'lı yıllarda asistanlığı sırasında fakülte arşivinin kurulması ve gelişmesindeki rolü, dialarda hâlâ onun el yazısıyla kalmış tanımlamalarda okunabilir. Arşiv ve belgeye dayalı titiz tarih araştırmaçılığına yönelişinde, bu ilk görevinin payı olsa gerektir. Akademik yaşamını bu alanda sürdürmeyip tasarım merkezli bir yönde devam



etmiş olsa idi, çitanın yine aynı yükseklikte olacağını düşünürüm. Eskizlerinde belirgin olan keskin gözlem ve hassasiyet yeteneği, mimari betimlemelerindeki tasarım odaklı kavrayışla bütünleşmişti. Mimarlık tarihi alanında verdiği eserler ve konferanslarla da, kurumu en üst düzeyde temsil etmiştir. Cumhuriyet Dönemi mimarlığı alanında verdiği eserler, referans konumunu sürdürmektedir.

Bilinenlerin ötesinde anlatabileceklerim, kendi öğrenciliğimden epizotlar olabilir. İnci Hocamızla birikmiş anılarımı beş kümede toplamadan önce, bir hitap düzeltmesi yapmalıyım. Fakültemizin 20. yüzyıl geçmişinde, eğitim kadrosuna "hoca" olarak hitap edilmesi enderdi. 70'li yıllardaki öğrenciliğim sırasında, kıdemli hocaların ismi ardına "hanım" ve "bey" eklenir, yaş olarak yakın olanlara ise "ağabey" ve nadiren "abla" eki getirilirdi. Günümüz akademik ortamındaki yerleşik "hoca/hocam" ekinin ODTÜ'den kaynaklandığı söylene de burada bir anlam ve odak kayması söz konusudur. ODTÜ'nün toplumcu geleneği, farklı konum ve kademelerdeki personeli eşitlemek üzere, özellikle hizmet sektöründeki emekçilere "hoca" olarak hitap etmeyi getirmişti. 70'li yıllarda otobüs servisi ve dolmuş sürücülerine, kantin çalışanlarına ve idari personele "hocam" denirken, eğitim kadrosuna ismiyle hitap edilirdi. 21. yüzyıla gelindiğinde hitaplar yer değiştirdi; "hoca/hocam" sadece (ve ülke sathında külliyen) akademik kadronun resmi hitap şekli

oldu. 2002 yılında emekli oluşu, İnci Aslanoğlu'nu bu akımdan büyük ölçüde uzak tuttu; en azından eski kuşak için o hep "İnci Hanım" idi. Aşağıdaki anı kümeleri içinde sadece sonuncusu, "İnci Hocam" hitabını benimsemeye başladığım bir döneme denk gelir.

70'li yıllarda tarih dersleri

İnci Hanım, 70'li yıllarda mimarlık tarihi derslerinin unutulmaz hocası, dünyaya açılan geniş pencereyizdi. Mimarlık tarihi o zamanlar, 2. sınıftan 4. sınıf sonuna kadar altı ders olarak verilir. Birinci sınıfta bir başka unutulmaz hocamız Serim Denel'in Mimarlığa Giriş I ve II derslerindeki geniş açılı tematik kurgudan sonra, altı dönem boyunca uygarlık tarihinin detaylandırılmış haritası idi önümüze serilen. Prehistorya, Antik Çağ ve karşılaştırmalı Ortaçağ dönemlerinde Gönül Tankut, Okan Üstüncök ve yine Serim Denel hocalarımız konuya girerken, İnci Hanım altı dersin bağlacı konumunda, Osmanlı ve Yakın Çağ ile Modern ağırlıklı dersleriyle sürekliliği sağlardı. Bina ve mekân betimlemeleri berrak, ders anlatışı pürüzsüzdü. Her ders, çok iyi hazırlanmış birer konferans formatında olurdu. Pırl pırl diaları ve birinci elden mekânsal deneyimiyle anlattığı dönemler içinde, *Quattrocento*'nun yeri ayrıydı. Rönesans ve Barok dönemlerini bize nasıl öğrettiyse, mezun olduktan yıllar sonra Roma'ya ilk gidişimde, çoğu mekânı elimle koymuş gibi bulup, İtalyanca bilmediğim halde yer adlarını su gibi söyleyişim, İnci Hanım'ın "*Quattrocento* tedrisi" sayesindeydi. Yol arkadaşım (Türkân Ulusu Uraz) Roma'ya sahiden ilk gelişim mi diye sorduğunda, "İnci Hanım'dı bizim hocamız" dedim gururla...

Bir tarih gezisi

1973-74 akademik yılında, 4. sınıfın ilk yarıyılına bir inceleme gezisiyle başladık. İnci Hanım'ın yanı sıra tasarım ve yapı dersi hocalarının da katıldığı gezi, 26 Ekim-3 Kasım arası sekiz günlük bir maratondur. İlk gün Eskişehir, Bilecik ve İnegöl'den sonra ikişer günlük programın ana durakları Bursa ve İznik, Balıkesir ve Çanakkale, Edirne ve Lüleburgaz, son olarak da İstanbul ve Gebze olmak üzere, zengin bir tarih paleti sunmaktaydı. Ayasofya gibi birkaç istisna dışında 14. ile 17. yüzyıl arasına odaklanan gezide İnci



Hanım, disiplinli hocamız olmaktan uzaklaşıp, neşeli gezi arkadaşımız oldu. Olanakların sınırlı olduğu gezi boyunca, Edirne Kervansaray lüksümüz dışındaki konaklama zorluklarını birlikte yaşadık. İnci Hanım'la kızlar koğuşunda birlikte kalmak, hayallerimizin ötesinde bir durumdu! Okul yatakhanelerinden üçlü-beşli otel odalarına terfi ettiğimiz bir gece ise, İnci Hanım'la ikili bir hücreyi (üstelik çakırkeyif bir şekilde) paylaşmış olmanın, öğrencilik anılarımda ayrı yeri vardır. Gezi otobüsüne sinen, Cumhuriyet'in 50. yılı için çıkarılmış çok kötü bir sigaranın kokusu ve tadı, gezi boyunca İnci Hanım'ın tarihi eserler üzerine anlattıklarının tadıyla harmanlandı.

Birlikte çalışma

1981'de asistan olarak göreve başladığımda, fakülte kadrosunda erozyon başlamıştı. 80 sonrası koşullarda yurt dışına yönelişler artarken, İnci Hanım'ın mimarlık tarihindeki merkezi konumu, ders yükü artarak devam etti. Doktora bursuyla *Berkeley*'de bulunduğum dönemin ardından, kadroları giderek erimiş olan

bölümde yeterliğini vermiş asistanların öğretim görevlisi kadrosunda ders üstlenmesi yoluna gidildi. 1985 yılında öğretim görevlisi olarak Bina Bilgisi Anabilim Dalından geçici süre için Tarih'e geçişim, İnci Hanım'ın bir dersine eklenmemi sağladı. 3. sınıf dersinin 18. ve 19. yüzyıl bölümlerini Sibel Bozdoğan ile üstlendiğim süre içinde, ders içeriklerini sürekli güncellemeye gösterdiği özenin yanı sıra, sınav hazırlama ve karne notlarını hesaplamadaki titizliğini hatırlarım. Mimarlık Tarihi Yüksek Lisans Programının kuruluşu da bu dönemde gerçekleşti (1988-89). Aynı yıl, *Berkeley*'e dönmekten artık vazgeçmiş olarak tezimi ODTÜ'de tamamlamaya karar verdiğimde, İnci Hanım doktora tez danışmanım oldu. Doktora programında sürenin sınırsız olduğu o yıllarda, tezlerin tamamlanması alabildiğine uzadı. Tezi her rafa kaldırışında beni motive etmek için, İnci Hanım'ın konuya benden daha çok eğildiği zamanlar olmuştur. Yazdığım taslakları titizlikle okur, ufuk açıcı düzeltme ve öneriler getirirdi. Mimarlık Tarihi Programının kadro olarak güçlenmesi, tarih derslerini bırakarak teze yoğunlaşmama imkân tanıdı. 1995 yılında sunduğum son taslak üzerinde son okumalarını süratle yapıp, deyim yerindeyse tezi elimden kurtarmasını unutamam.

Birlikte araştırma

2001 yılında Avusturya Büyükelçiliği'nin *Clemens Holzmeister* üzerine bir sergi projesi, İnci Hanım'la yolumuzu tekrar buluşturdu. Dekanımız Yıldırım Yavuz'un, Fakülteye gelen bu öneriyi bize yönlendirmesiyle, uzun soluklu bir çalışma dönemi daha başladı. 2002'de gerçekleşen serginin devamında düzenlenen bir konferans (İTÜ'den Afife Batur'un yönetiminde), yürütülen bir araştırma projesi (Elvan Altan'la beraber) ve genişletilmiş sergi kitabının hazırlanması, 2010 yılına kadar sürdü. İnci Hanım'ın bu süre içindeki katkıları, proje danışmanlığının çok üstünde bir özveriye örnekler. Araştırma projesinin yürütülmesi ile sergi ve katalog metinlerinin hazırlanmasına verdiği emekler olmasa, projeyi tamamlayamazdık. Titiz bir arşiv araştırmacısı için ne talihsizliktir, o dönem ciddi bir toz alerjisi olmasına rağmen, maskeyle çalışarak tozlu dosyalardan belgeler bulup çıkarırdı. Sergi ve kitap metinlerinin hazırlanması



Mimarlar Odası Ulusal Mimarlık Ödülleri Töreni, Ankara, 2016.

sırasında ise sadece içeriğe değil, berrak İngilizcesi ile tercümelerin yapılmasına da büyük katkıda bulundu. Proje sürecinin en güzel anısı, *Albertina* Müzesi arşivinde çalışmak üzere birlikte Viyana'ya gidişimizdir. Zarif Viyana ortamlarında ülkesini, donanımlı arşiv mekânlarında kurumunu en iyi şekilde temsil edişine tanık olmak, elbette hiç şaşırtıcı değildi. Bu, İnci Hanım'ın her ortamdaki asil duruşunun olağan bir hali idi.

Son iki görüşme

İnci Hanım emekli olduktan sonra da derslerinin bir bölümünü vermeye bir süre devam etti, akademik etkinliklerini sürdürdü. Son yıllarda ise yorulduğunu söylüyordu; ders vermeyi bıraktı, etkinliklere nadiren katılır oldu. Serpil Özaloğlu ile evine yaptığımız bir ziyarette mimarlık tarihi, okul anıları,

antikalar, kediler ve hayat üzerine sohbet keyifliydi. İkinci bir ziyareti neden yapamadık diye üzülürüm. Bizi terk edeceğini aklımızdan geçirmemiştik...

2016 yılında Ulusal Mimarlık Ödülü'nü alırken, her kuşaktan öğrencileri ve mesai arkadaşları tam kadro törendeydi. Aynı yıl içinde, 11 Ekim 2016 tarihinde Mimarlar Derneği 1927'de Ustalara Saygı programına konuk oldu. Son konferansı olduğunu bilmeden, hayranlıkla dinledik. İtinayla hazırlanmış kısa ve özlu konuşmasının ardından İnci Hanım'la ilgili anılar anlatıldı, resimler çekildi ve arayı açmadan devamını getirmek dileğiyle yolcu edildi. Ara yine açıldı. 13 Mart 2018'de İnci hocamızı son kez yolcu ettik...

İsmiyle müsemma, inci gibi hocamızın anısı önünde saygıyla eğiliyorum.

* Prof. Dr. Boston Üniversitesi

SEVGİLİ HOCAM İNCİ ASLANOĞLU'NUN ARDINDAN...

Sibel Bozdoğan*

Çok farklı bir neslin çok özel bir mensubuydu İnci Hanım. 1956'da Kızılay'da, tabelasında *Middle East High Institute of Technology* yazan eski binada eğitimlerine başlayan bu nesilden pek çok isim, daha sonra ODTÜ Mimarlık Fakültesinin eğitim kadrosunda karşımıza çıkacak, ben ve benden sonrakilerin mimar olma serüveninde hatırı sayılır roller oynayacaktır. Aralarında "1" sıra numaralı mezun payesini alacak olan Doruk Pamir, fakültede iyi bir tasarım hocası olarak tanınacak olan Kemal Aran, betonarme derslerinin nev-i şahsına münhasır hocası ve bir ODTÜ "demirbaşı" haline gelecek olan rahmetli Fatih Veysoğlu ve *basic design* stüdyosunda hocam olarak mimarlık eğitimimin *start*'ını verecek olan Olcay Okçetin de vardır; ama ben eğer hayatta akademisyen ve mimarlık tarihçisi olarak bir şeyler yapabilmişsem, bu öncelikle, kariyerine bu isimlerle aynı sınıfta başlayan ufak tefek, zarif ve her zaman son derece ciddi bir mimarlık tarihçisinin -- İnci Aslanoğlu Hocamın sayesinde.

Tanımı gereği proje stüdyosu odaklı olan mesleki mimarlık eğitiminde

mimarlık tarihi anlatmanın ne zorlu bir iş olduğunu bizzat yaşayarak öğrendiğim dönemlerde hep İnci Hanım'ı düşünmüşümdür. Onun titizlikle hazırlanmış, çoğunu kendi çektiği güzel slaytlarla desteklenmiş (evet, dijital imajların olmadığı, derslerin ODTÜ slayt arşivinde hazırlandığı zamanlardan bahsediyoruz), güzel bir İngilizce ile ama kısıtlı zamana zengin bir müfredatı sığdırma telaşının kaçınılmaz sonucu olarak hızlı bir tempoda sunulmuş *lecture*'ları acaba ODTÜ mezunu kaç mimarın formasyonunu etkilemiştir bilemem ama mimar diplomalı birisinin doktora yapıp mimarlık tarihçisi olma opsiyonuna da sahip olduğunu İnci Hanım'ın şahsında görüp tahayyül edebiliştik. İnci Hanım'ın derslerinden hatırladığım ve hala en değerli bulduğum şey, sadece Türkiye'yi değil, Avrupa ve Amerika'yı da çok iyi bilmesi; Erken Cumhuriyet Dönemi mimarlığı ya da Tire camileri gibi *specific* araştırmalar yaparken, bir yandan da bizlere mükemmel Rönesans, Barok ve Modern Mimarlık dersleri vermiş olmasıdır. Bu derslerden bazılarına, mesela *Palladio*'yu anlattığı derse ve *Verona/Veneto* bölgesi slaytlarına o kadar hayran olmuştum ki, 3. sınıfta bu slaytları eve getirdiğimi, duvara yansıtıp beni kıramayan anneme ve kardeşlerime İnci Hanım'dan öğrendiklerimi satarak zoraki dersler verdiğimi hatırlıyorum.

İnci Hanım'ın kendisini özellikle kız öğrencilerine bir "rol modeli" olarak düşündüğünü hiç zannetmiyorum; Türkiye mimarlık tarih yazımındaki öncü yerinin ne kadar farkında olduğundan bile emin değilim. Oysa Mehmet Ağaoglu ve Celal Esad Arseven'lerden, kendisine de hocalık yapmış olan Doğan Kuban ve Aptullah Kuran'lara kadar bütün önde gelen sanat ve mimarlık tarihçilerimizin erkek olduğu zamanlarda bir İnci Aslanoğlu'nun (ve yaşıtı Afife Batur'un) bu alana girmesi kanımca tarihi öneme haiz bir "ilk" dir. İkinci büyük "ilk" ise hiç şüphesiz İnci Hanım'ın en önemli ve en kalıcı çalışması olan "Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı 1923-1938" dir. Türkiye'de sanat ve mimarlık tarihi disiplinin tamamen Anadolu Selçuk ve Osmanlı mirasıyla özdeşleştiği, 20. yüzyıl mimarlığımızın mimarlık tarihinden bile sayılmadığı zamanlarda (bunun ne kadar değişmiş olduğu hala şüphe götürür ama o



Sibel Bozdoğan ve Aydan Balamir ile. ODTÜ Mimarlık Fakültesi, 1980'ler.



Il Gesu Kilisesi, Roma.

ayrı bir konu) bugün bile belge niteliğindeki kapsamlı, *ground-breaking* araştırması, İngilizcedeki bu yaygın tabirle “yeni zeminler kırmıştır”. ODTÜ yıllarımda, ilk baskısı için bazı çizimlerini yaptığım bu kitap olmasa ben ne erken Cumhuriyet modernizmine ilgi duyar, ne de 2001 yılında, İnci Hanım’ın önümüze serdiği tarihsel malzemeye farklı bir kuramsal çerçeveden bakan kendi kitabımı yazabilirdim.

ODTÜ’ye girdiğim 1972’den, doktora yapmak üzere *Philadelphia*’ya gittiğim 1979’a kadar birlikte çalıştığımız ve çok sık görüştüğümüz halde, İnci Hanım’ın kendisine dair ne kadar az şey bildiğimi görüyorum. Uzun yıllar kullandığı portakal rengi Volkswagen *beetle*’i ile Arjantin Caddesi’ndeki küçük bahçeli

evinden ODTÜ Mimarlık Fakültesine gidip gelerek yaşanmış; çalışmaya, araştırmaya ve ders vermeye adanmış bir ömürde, bunların dışında daha ne kadar çok şey vardı kim bilir; ama içinden geçenleri pek paylaşmayan, öğrencileriyle asla “yüz göz olmayan”, güldüğünü bile nadiren gördüğümüz, hep ciddi ve mahremiyetine düşkün birisiydi sevgili hocamız. Son derece duyarlı bir iç dünyası olduğunu hisseder, hiç reklamını yapmadığı halde sanatsal yeteneklerini kara kalem ve çini mürekkebi ile yaptığı eskizlerinde gördük (özellikle çok beğendiğim Roma’daki *Il Gesu* Kilisesi’nin ve *Piazza Navona*’daki *Bernini* heykellerinin eskizleri gözümün önüne geliyor).

En çok da ailesine düşküncü İnci Hanım. Gönül Hanım, Argun Evyapan, yeğeni Naz ve doktor olan abları ile belli ki “içtikleri su ayrı gitmeyen” cinsten bir genişletilmiş aileydiler.

1997’de Harvard Üniversitesi *Aga Khan* Programı’nda misafir araştırmacı olarak geldiği Boston’dan, aslında önemsiz bir rahatsızlık geçirdiği halde (sanırım vesveseli birisi olduğu için gerektiğinden fazla büyütmüş ve korkmuştu) çok hasta olduğuna ikna olmuş olarak Türkiye’ye döndüğünde, ailesine ve aşına olduğu düzene kavuşmanın onu ne kadar rahatlattığına bizzat şahit olmuşum. Benim için ise, İnci Hanım’ın Boston’da olduğu bu kısa dönem, birlikte kaliteli vakit geçirebildiğimiz son zamanlar olarak en kıymetli anılarım arasında duruyor. Massachusetts Avenue üzerinde bir apartmanda kalıyor; Hatay ve İskenderun’un mimarlık ve kent tarihinde Fransız etkileri üzerine çalışıyordu ve *Aga Khan* Seminerleri dizisinde bu konuda bir konuşma yapmıştı. Öğrencilik yıllarımdan beri ilk defa bu kadar sık görüşebilmiş, ailecek hafta sonu gezileri yapmıştık: Fotoğraf albümündeki resimlere bakılırsa, *Plymouth*’a gidip deniz kenarında piknik yapmışız; *Quincy*’de *Henry Hobson Richardson*’un yapılarını gezmişiz ve Bristol, *Rhode Island*’da Ülker-Halil Çopur’a misafir olup bahçelerinde çay içmişiz.

Ölüm haberini hiç beklemiyordum. 2015’e kadar çok nadir de olsa görüşebilmiştik; Ankara’ya gidişlerimde Paris Caddesi’ndeki evinde ziyaretine gitmiş, en hasta ve keyifsiz hallerinde bile bu ziyaretlerin onu memnun ettiğini hissederek sevinmişim. Zihnimdeki en son *snapshot*’larda oldukça solgun ve yorgun bir İnci Hanım, yine de ince bardaklardaki demli çaylarımızın yanında zarafetle ikram edilen kurabiye, kek, pasta vesaire ve zemin kattaki evinin pencere denizliklerinde dolaşan, yıllardır usanmadan bakıp beslediği irili ufaklı onlarca kedi var. Hal hatır sorduğumuzu, karşılıklı hastalık ve doktor notları değiş tokuşturduğumuzu, Türkiye’de her şeyin kötüye gidiyor olmasından duyulan kaygıları paylaştığımızı ve tekrar görüşmek üzere vedalaşıp ayrıldığımızı hatırlıyorum. Kısmet değilmiş. Mimarlar Odası’nın “Mimarlığa Katkı” ödülünü aldığı 2016 yılının yazında bir yolunu bulup tekrar Ankara’ya ziyaretine gidemediğim için ben kendimi hiç affetmiyorum. Umarım gittiği yerde o beni affeder (ki eğer bir cennet varsa herhalde onun kadar “karıncayı bile incitmez” duyarlılığında bir insanın yeri orasıdır).

* Prof. Dr. TEDÜ Mimarlık Bölümü

1. İnci Aslanoğlu, "Bruno Taut: Meister des Fabrigen Bauens", METU Journal of the Faculty of Architecture, v: 23, n: 1; 95-98, 2006

İNCİ ASLANOĞLU

Ali Cengizkan*

İnci Aslanoğlu'nu hep incelikleriyle hatırlayacağım.

Herhangi bir lisede ya da mimarlık okulunda, tarih dersi herhalde "en sevilen" derslerden biri değildir. Ankara Koleji'nde tarih derslerinde hocam tarihi o denli sevdirmişti ki, Sakarya Savaşı'nı bir dizi ana kaynak kullanarak derste coğrafi olarak anlatmış ve "tarih virüsü"nü içime girdiğini fark etmemiştim. Üniversitede ise İnci Aslanoğlu Hoca başka kanallar açtı: Genelde anlatı+paylaşım üzerine gelişen tarih derslerinde, şu anda da yapılageldiği gibi, farklı dönemler farklı haftalarda farklı öğretim üyeleri tarafından anlatılıyor; sonrasında sınav soruları "ders notları"ndan çıkıyordu. Bu dizilimin sıkıcı olduğunda, en azından çok eğlenceli olmadığında kuşku yok. Ancak İnci Hoca, bir yandan da doktorasını tamamlıyor; güncel tartışmaları

izlerken kullandığı kaynakları ve malzemeyi "iyi" öğrencileriyle paylaşıyor, "zihin açıyor"du. Açılan zihinden içeri neler girmez ki? Daha sonraları farkına varacağım bir konu da genelde Türkiye'de henüz sanat tarihi formasyonu ve beklentisi ile mimarlık tarihi doktorasının yapıyor olması idi. Mimarlık alanında mimarlık teorisi doktorasının bile az yapıldığı bir zamanda hocam da tıpkı Yıldırım Yavuz ve öteki "yeni mimarlık doktor"ları gibi, doktorasını Doğan Kuban ile yapıyordu. Bu formasyon ve yapma biçiminin "mimari" alanına içkinleştirilmesi; tarih alanında mimarlık "ürünleri"nin birer "sanat nesnesi" gibi sorunsallaştırılması yerine, birer "mimari nesne" olarak sorunsallaştırılması, onu epeyce yormuş olmalı. Bunu hem yeni bir söylemsel alan için yapıyorsunuz, Türkiye'de Erken Cumhuriyet Dönemi mimarlığı gibi bir alanı kavramsallaştırarak kullanıma açıyorsunuz; hem de sanat tarihi alanından kopabilen, uzun vadede özerkleşebilecek bir "mimarlık tarihi" alanını cisimleştirmeye çalışıyorsunuz. Bir yandan da hakkında çok az yayın ve malzeme olan, geçmişte kalmış mekân-zaman-inkân-kuram-gelenek alanlarındaki alışkanlıklarla ve yarı-bilinçlilikle hesaplaşıyorsunuz. İnci Aslanoğlu Hoca bu nedenle ve yoksunluklar içinde kendi inceleme alanını kurdu ve aynı zamanda, çalışma alanının arşivini de oluşturdu. İlk yazılarımı yazmaya başladığımda bilgisiyle yolumu aydınlattı; doktora tez jürimdeki varlığıyla yeni bir alanın daha açılmasına ışık tuttu. Sık sık fotoğraf malzemesi satan dükkânda karşılaştığımızı, onun sürekli görsel arşiv geliştirdiğini biliyorum. Yıllar sonrasında zamanında kendisine hazırladığım ve sakladığı "tarih ödevimi" iade ederken içten duygularımı yazmış üzerine...

2006 yılında, 15-30 Nisan tarihleri arasında ODTÜ Kütüphane Sergi Salonu'nda Bruno Taut'un 125. doğum yıldönümü nedeniyle düzenlenen "Bruno Taut: Renkli Yapıların Ustası Bruno Taut Berlin'de" Sergisi açılışında yaptığı konuşmanın bant çözümünü gerçekleştirip yayınlamıştım; iyi ki de öyle olmuş (1). 2016 Ulusal Mimarlık Sergisi ve Ödülleri kapsamında Mimarlığa Katkı Ödülü'nü almış ve çok mutlu olmuştu; son görüşümdü.

İnci Aslanoğlu'nu hep incelikleriyle hatırlayacağım.



Bruno Taut Sergisi, ODTÜ Kütüphane Sergi Salonu, Nisan 2006.



İNCI ASLANOĞLU İÇİN

Sevil Enginsoy Ekinci*, Halük Zelef**

Bu görselin kaynağı olan *Romualdo Alinari*'nin 1850'lerde çektiği siyah-beyaz fotoğraf Vatikan'daki *Scala Regia*'yı gösteriyor, *Bernini*'nin etkileyici Barok perspektifinin odağına elleri pantolon ceplerinde merdivenleri ağır ağır turmanan takım elbiseli ve şapkalı bir adamı yerleştirerek. İnci Aslanoğlu'nun Mimarlık Fakültesi'ndeki 65 no.lu odasında, çalışma masasının hemen arkasında, yıllar boyu bir kopyası duran bu fotoğrafa yerleştirdiğimiz kedilerin sahnenin tüm dramatikliğini altüst edip sevgili hocamızı eğlendireceğini hayal ediyoruz, onu saygıyla ve sevgiyle anarak (1).

1. Fotoğrafa ve görselle ilişkin ayrıca bkz: Enginsoy Ekinci, S. (2018) İnci Aslanoğlu İçin, *Mimarlık* (400) 9.

* Dr., mimar, mimarlık tarihçisi

** Doç. Dr. ODTÜ Mimarlık Bölümü



HATIRDA KALANLARDAN İNCİ ASLANOĞLU...

Namık Erkal*

Soğuk bir kış günü. 60'lar, belki de 70'lerin başı. *Carpenter Center, Le Corbusier'*nin ABD'de inşa edilmiş tek yapısı. Yepyeni olmalı. Binaya uzanan rampalar kar yağışı sonrası buz tutmuş. Dahası iki cephe arasında esen kesici rüzgâr. O havada birbirlerine tutunarak rampayı çıkmaya çalışan iki genç mimar: İnci ve Gönül Aslanoğlu. Böyle canlanıyor Gönül Hanım'ın anlattıklarından. Belki mimarlığa sevgi, belki de mimar olmanın yerinde görmek olduğuna dair görev bilinci.

Yapış yapış sıcak bir yaz günü.

Sovyetler Birliği'nin Gürcistan sınırı. Pasaport kuyruğu. ODTÜ Mimarlık Fakültesi mimarlık gezisi. Rüştü Yüce, Suna Güven, Sevil ve Ümit Enginsoy, Esra Akcan, Elvan Altan, Erkin Ayaç, Ali Osman Öztürk... Tiril tiril beyaz gömleğiyle İnci Aslanoğlu ortama kendi boyutunda bir tezat oluşturuyor. Pisliklerden bir mayın tarlası. Bilmiyorlar ki sınırın öte tarafında onları Tiflis'e götürmek için plastik terlikli şoförü olan bir *İkarus* bekliyor ve o gün daha on iki saat yolları var. Bütün bu eziyet yeni açılan Sovyetlerin mimarlık eserlerini görmek için. Buna kalanlar şahidiz.

Dersinde anlattıklarının pek çoğunu yerinde görmüş, bazılarının çok güzel eskizlerini çizmişti İnci Aslanoğlu. Hocamızın *Giotto'*nun eseri *Santa Maria del Fiore* Çan Kulesi'nin çiçekli ismine uygun detaylı çizimini ODTÜ'deki sergiden hatırlayanlar olacaktır. Şimdi ezberden bütün bu isimleri yazabiliyorsam, İnci Hoca'nun derslerinde, aynı çizimlerdeki gibi, ince ince ve detaylı aktarımı sayesinde. Bir de Piazza Popolo'nun ikiz kilselerinin (Carlo Rainaldi, Gian Lorenzo Bernini ve en son Carlo Fontana'nun elini değdiği Santa Maria'lar) eskizini hatırlıyorum. Burası Barok Roma'nın gümrük meydanı olduğu için Corso'ya doğru bakan bu noktada İnci Hoca'nun izinde pek çok kez durdum.

Güzel bir sonbahar günü. Mimarlık Tarihi 321'in ilk dersi. O yıllarda mimarlık tarihi beş dönem veriliyor. Çok konuşan birisi var. İnci Hoca rahatsız oluyor ve o kadar kibar söylüyor ki dışarı çıkmasını, öğrenci anlamıyor önce. Sonra anlıyor ve çıkıyor. İnci Hanım hiç unutmadı o ilk derste olanları. "Nasıl da sana denk gelmişti" diye söyledi durdu. Suçlu öğrencisinden özür dilemeyi bilen, kimseyi incitmeyen biri, İnci Aslanoğlu.

Bir bahar günü. Dekanlık merdivenlerinin arkasında arşiv mekânının büyük siyah perdelerle ayrılmış kısmı (artık yok, rahmetli Behruz Çinici'nin haklı isteğiyle 2000'lerin başında eski haline getirilmek üzere yıkıldı). 19. yüzyıl mimarlığı yüksek lisans dersi. Kitaplar, fotokopiler, slaytlar eşliğinde Britanya ve Fransa İmparatorluklarının, ABD'nin kentleri ve mimarlığı. Londra, Paris, Chicago. *Pugin, Ruskin, Viollet le Duc. Grand Boulevards*, fuarlar, fabrikalar, tren istasyonları, müzeler, alışveriş merkezleri... Hiç aklımdan çıkmayan bir fotoğraf, kaza sonrası *Kings Cross'*un cephesinden çıkan lokomotif. O kadar dolu dolu ve zevkli bir ders ki, Erken Cumhuriyet Döneminin ilk uzmanlarından olan İnci Hanım'ın aslında en çok 19. yüzyıl mimarlığını sevdiğini düşündürmüştü. O yüzyılın romantizmi, estetiği ve ruhu belki de sevgili hocamızın kibar yaratılışına en yakını idi.

İnci Aslanoğlu mimarlık tarihiyle anıldığında pek çok başlıkta akla ilk gelendi: ODTÜ, erken Cumhuriyet, Ankara. Aslında pek çok fazlasına da katkısı olmuştu. Bu katkılarını Mimarlar Odası'nın hayatta iken onurlandırması tek teselli. Mekânı cennet olsun.

* Prof. Dr. ODTÜ Mimarlık Bölümü

BAHAR BULUTLARINI SEYREDERKEN...

Jale Nejdet Erzen*

1974'te ODTÜ Mimarlık Fakültesinde öğretim görevlisi olarak çalışmaya başladığımda sevgili İnci Aslanoğlu benimle yakından ilgilenen ve dostluk gösteren birkaç kişiden biri oldu. Nedense, kendilerinden farklı politik görüşleri olan Prof. Dr. Atilla Bilgütay zamanında Fakülteye dâhil olduğum için birçok öğretim üyesi, değil benimle arkadaşlık kurmak, birkaç yıl selam bile vermediler. İnci Aslanoğlu akademik sorumluluklarını ve bilime bağlılığını kişisel konuların üstünde tutan ender biri idi. O sıralarda Cumhuriyet Dönemi modern Türkiye mimarlığı üzerine doktorasını tamamlıyordu. Bir kez İstanbul'a ikimizin de doktora hocası olan Doğan Kuban'ı görmeye gittiğimde, şimdiki Adalet Sarayı yerinde bulunan Tekel Binasına bakmasını İnci Aslanoğlu'na söylememi istemişti. Ne vakit Atatürk Bulvarı'nın o tarafından geçsem hem İnci'yi hem çoktan yok olan o farklı Tekel Binasını anımsarım.

İnci Aslanoğlu ile defalarca birlikte mimarlık tarihi gezilerine gittik. Çoğunu anımsamıyorum ama birçok kez İnci Aslanoğlu ile oda paylaştığımızı, onun sakin, saygılı ve zarif tavrını, dünyaya ve meslektaşlarına yaklaşımında hiçbir zaman kendini empoze etmeyişi, telaşsız halini, uyumunu anımsıyorum. Birlikte gittiğimiz mimarlık tarihi toplantılarından biri *Genzano di Roma*'da *Atillio Petrocilli*'nin organize ettiği

Osmanlı Mimarlığı Sempozyumu idi. Grupta İstanbul'dan gelen Aptullah Kuran, İngiltere'den *Goeffrey Goodwin*, büyük strüktür uzmanı *Rowland Mainstone* ve Fransa'dan *Stefanos Yerasimos* vardı. Bu önemli tarihçilerin hiçbiri ne yazık ki bugün bizlerle değil.

İnci Aslanoğlu'nun Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı kitabı, dersleri ve yazıları mimarlık tarihimize büyük katkılar sağlamakla kalmamış, kuşkusuz o konuda birçok gencin yetişmesinde etken olmuştur. İnci Aslanoğlu derslerine büyük titizlikle hazırlanır, ders verirken öğrencilerin her şeyi doğru duyup anlamalarından emin olacak şekilde bilgileri aktarırdı. Ciddiyeti ve sorumluluğu bugünkü eğitim ortamında artık az bulunan nitelikler. İnci Aslanoğlu'nun Fakültemize ve mimarlık tarihi bilim dalına büyük katkılarından biri de ODTÜ Mimarlık Tarihi Enstitü Anabilim Dalının açılması için girişimleri ve desteğidir. Böylece fakültemizde hem doktora alanları çoğalmış hem de lisans düzeyinde verilen mimarlık tarihi derslerine farklı konularda uzmanlaşmış hocaların katkı sağlayabileceği bir temel hazırlanmıştır.

İnci, zarafeti ve ciddiyeti ile duygularını pek az yansıtan biriydi; ama onun iç dünyasının sıcaklığını ima eden bir şey vardı bence: Her gün okula sürdüğü küçük portakal Volkswagen'i... Bugün beyaz bahar bulutlarını seyrederken İnci Aslanoğlu'nu portakal Volkswagen'i ile gezinirken görür gibi oluyorum; umumiyetle gizlediği neşesini göklerdeki dostlarıyla paylaşıyor sanırım.

ODTÜ Mezuniyet Töreni 1960'lar





İNÇİ HOCA'YA İTİRAFIMDIR...

Berin F. Gür*

ODTÜ Mimarlık Bölümünde yüksek lisansımı yaptığım yıllarda hocam Gönül Aslanoğlu Evyapan'ın, ablası İnci Aslanoğlu'nun serbest el eskizlerini bana ilk gösterdiği andaki şaşkınlığımı ve hemen arkasından gelen hayranlığımı hatırlıyorum. Öyle ya, benim için İnci Hoca bir mimarlık tarihçisiydi; batı ve doğu kökenli mimarlık tarihini çok iyi bilirdi; özellikle erken 20. yüzyıl Cumhuriyet Dönemi Türk mimarlık tarihi denince ilk akla gelen öncü isimlerden biriydi ve itiraz edeyim ki ben onun bu kadar iyi serbest el eskiz yapabileceğini düşünemiyordum. Yapmış olduğu seyahatler sırasında, yapıları/mekânları, figürleri/heykelleri en ince detayına kadar çizdiği ve bu işi büyük bir sabırla yaptığı anlaşılabilir bu eskizler, İnci Hoca'nın seyahat notları gibiydi. Resmetmenin çok ötesinde görünmeyeni gösteren zihin egzersizleriydi her biri. İnci Hoca'nın eskizlerinin zihnimde bu kadar yer etmiş olmasının en önemli nedeni, onların, yüksek lisans yaptığım ilk

yıllarda mimar ve mimarlık tarihçisini; tasarlama işini ve mimarlık tarihi bilgisini birbirinden keskin bir sınırla ayıran algımda yaşadığı o ciddi kırılmadır. Gözümü ve zihnimi açan bu kırılmayla birlikte, belki biraz tecrübesizlikle belki de biraz *determinist* bir tutumla kendi içine hapsettiğim bu alanlara bakışımdeki değişim, tasarlama işinin ve tarih bilgisinin birbirini besliyor ve üretiyor olmasını kavramış olmam İnci Hoca'nın bende bıraktığı en kıymetli "iz"dir. Nitekim bugün, TEDÜ Mimarlık Bölümü'nde vermiş olduğum "Mimari Öncülleri Okumak" başlıklı seçmeli dersim bu "iz" in tezahür etmesidir.

İnci Hoca, Aga Khan bursu kapsamında araştırma için Harvard Üniversitesine gittiği dönemde, Gönül Hoca ile elektronik posta (e-posta) üzerinden haberleşmelerinde Gönül Hoca'ya yardımcı olmuşum. O yıllar, bilgisayar ekranlarının arkasında kocaman kasaların olduğu; siyah ekran üzerinde neon yeşili karakterlerle yazdığımız; elektronik posta üzerinden iletişimin daha yeni yeni başladığı;

* Prof. Dr. ODTÜ Mimarlık Bölümü

** Prof. Dr. ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

e-posta ile bırakın imaj göndermeyi bir yazı dokümanını bile ekleyip gönderemediğimiz yıllardı. İki haftada bir veya bazen haftada bir olan bu yazışmalardaki yardımlarım için her iki hocam da defalarca bana teşekkür ettiler. Hâlbuki itiraf etmeliyim ki, onların arasındaki yazışmanın tanığı olmak; iki kardeş arasındaki sohbetin sessiz kalan, fakat her şeye hâkim olan üçüncü kişisi olmak bana büyük bir keyif vermişti.

Bugün, bu yazı aracılığıyla yapmış olduğum itiraflarım inanıyorum ki İnci Hocamı gülümsetecektir.

ODTÜ MİMARLIK TARİHİ VE İNCİ HANIM BİRBİRLERİNDEN AYRI DÜŞÜNÜLEMEZ

Suna Güven*

İnci Hanım ile Mimarlık Tarihi Yüksek Lisans Programını birlikte kurduk. Ondan önce ilk tanışmamız 1985 yılında oldu. Lisans öğrencilerine zorunlu mimarlık tarihi derslerinde Orta Çağ Dönemine kadar olan kısımları vermeme istemişti. Kendisi emekli olana kadar eğitimin güncel pratikleri, sınavlar, öğrenciler ve etrafımızdaki insanlar üzerine devamlı konuştuk. Hala 65 no.lu odanın önünden geçerken bazen kapıyı çalıp içeriye girmek, ya da aynı koridordaki odamdan 2233 no.lu telefonu çevirmek gelir içimden. Odada kardeşi Gönül Evyapan ile çalışır, çoğu zaman evden getirdikleri öğle yemeklerini birlikte yerlerdi. Ben de öğle kahvesi içmek için uğrardım. Odanın düzeni ve raflardaki kitaplar hala aklımda. Daha sonraları, önce kırmızı duvarlı bir Ankara evinde, ardından Paris Caddesi'ndeki evinde onunla birkaç kez çay içtim, çok sayıdaki sevimli kedileriyle tanışma fırsatını buldum.

ODTÜ Mimarlık Tarihi ve İnci Hanım birbirlerinden ayrı düşünülemez. Mimarlık eğitiminde mimarlık tarihinin önemine ve en yetkin biçimde verilmesinin gerekliliğine inanıyordum. Benim ODTÜ'de bulunduğum sürede tasarım derslerine girdiğimi görmedim. Bunun nedeninin mimarlık tarihi bilgisini, yalnızca tasarımı zenginleştiren ve katkı veren bir bileşen olarak değil, mimarlığın nesnesini ve süreçlerini anlamamanın ancak ciddi bir mimarlık tarihi birikimi sayesinde mümkün olabileceğini düşünmesinden kaynaklandığını sanıyorum.

Mimarlık Tarihi Enstitü Anabilim Dalının kuruluş aşamalarında Sosyal Bilimler Enstitüsü ve dekanımız Rüştü Bey ile çok görüştük. Önceleri, kuram ve eleştiri temelinde daha çok 19. yüzyıla odaklanması düşünülen programın, en erken çağları içeren genel bir mimarlık tarihi bilgisine yönelerek kabulünü sağladık. Eğitimimiz bu şekilde devam ediyor.

Zarif ve alçakgönüllü bir insandı. Ona çok yakışan arabasını asaletle kullanırdı. Turuncu Volkswagen park yerinde olduğunda, İnci Hanım'ın fakültede olduğunu anlardık. ODTÜ'ye ilk geldiğim yıllarda Emre Madran'ın da katıldığı bir Efes gezisinde yakıcı güneş altında uzak köşelerde "taşlar" arasında fazla uzattığım bir yürüyüşü çok kibar bir uyarı ile sonlandırmamı sağlayarak herkesi nasıl rahatlattığını dün gibi hatırlıyorum. İki hocamız da artık başka diyarlarda. Işıklar içinde yatsınlar. İnci Hanım'ın çok sayıda öğrencisi yıllardan beri ondan aldıkları sağlam bilgileri daha ileriye taşıyıp çoğaltıyorlar. Onun sayesinde mimarlık tarihine katkıda bulunuyorlar. Bu böyle devam edecek.

İNCİ ASLANOĞLU İÇİN

H. Çağatay Keskinok**

İnci Aslanoğlu Hoca doğrudan hocam olmadı; ondan hiç ders almadım. Ancak öğretmenlerden öğrenmek için her zaman doğrudan hoca öğrenci ilişkisi içinde olmak gerekmiyor. Kendisini, ODTÜ Mimarlık Fakültesine araştırma görevlisi olarak girdikten sonra jüriler, toplantılar, seminerler yanı sıra çay salonu ortamında daha fazla tanıma olanağım oldu. Zarif tebessümü ile her zaman sıcak ve alçakgönüllü idi.

Kendi meslek alanım ile mimarlığın ilişkisini, tarihsel ve toplumsal bağlamı içinde en fazla onun Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı kitabı sayesinde kavradım. Bu çalışma, daha sonraki yıllarda Erken Cumhuriyet Dönemi şehirciliği üzerine yaptığım çalışmalar ve araştırmalarda bana yol gösterdi, önemli bir başvuru kaynağım oldu. Bu kitapta mimarlığın üslup, işlev ve biçim üzerine tartışmaları genel toplumsal, siyasal ve iktisadi koşullar ile ilişkilendirilerek yapılmaktadır. Buna karşın, mimarlığın işlev, üslup ve biçime dair konularını doğrudan genelliklerle açıklama indirgemeciliğine hiçbir zaman düşülmez; bu yönüyle



* Doç. Dr. ODTÜ Mimarlık Bölümü

indirgemeci yaklaşımlardan farklılaşır. Bu kitap, özel alanın bilgisi (mimarlığın bilgisi) ile genel koşullara ilişkin bilginin (toplumsal, iktisadi ve siyasal koşullara ilişkin bilgi) karşılıklı sorular ve çözümlenmeler yoluyla ilişkilendirilmesi çabasıdır; o nedenle de öncü bir çalışmadır. Özel olarak Erken Cumhuriyet Dönemine vurgusu ve dönemi öne çıkarması ise Cumhuriyet'e bir aydın ve bir meslek insanı olarak bağlılığının göstergesidir. O, akademik ve mesleki birikim ve özellikleri yanı sıra zarif tebessümü ve alçakgönüllü kişiliği ile hep bizlerle birlikte olacak.

İNCİ ASLANOĞLU VE AJANDA-DEFTER: BİR MİMARLIK TARİHİ DERS NOTLARI GÜNCEİNİN HİKÂYESİ

Lale Özgenel*

1988 yılında, Mimarlık Bölümünde 2. sınıf öğrencisiyken tanıdım İnci Aslanoğlu'nu. O yıllarda beş dönem olarak verilen *History of Architecture* zorunlu derslerinin neredeyse hepsinde hocam oldu; çoğunda o dönemin dersini birkaç hafta dışında tek başına vererek. Mimarlık tarihi konusunda edindiğim temel bilginin büyük çoğunluğu derslerinde tuttuğum notlara ve çiziktirdiğim eskizlere dayanır.

Öğrencilik yıllarında bir kaç dönem olarak verilen bazı ardışık derslerin notlarını hep aynı defterlere yazmıştım. Mimarlık tarihi derslerinin hepsinde de not tutmak için bir ajanda kullanmış ve böylece kendime adeta bir "mimarlık tarihi notları günce" oluşturmuştum. O yıllarda Türkiye'de kurumların yılbaşında ajanda hazırlatması ve dağıtması bugünkü kadar yaygın bir gelenek henüz olmamıştı. Belli ki bir yerlerden yurtdışında basılmış 1982 yılına ait bir ajanda edinmiş ve bunu ders defteri niyetine kullanmışım.

8 Ekim 1984 yılında, ARCH 221 dersinin ilk günü ile başlayan bu ajanda-defter, ARCH 421 dersinin 26 Aralık 1986 tarihine ait notlarıyla sonlanıyor. Notlar, bugün Mimarlık Bölümünde verilen üç adet zorunlu mimarlık tarihi dersinin kapsamı göz önüne alındığında, oldukça geniş bir içerik ve detayı kapsıyor. Ajanda-defter, İnci Aslanoğlu'nun, Rönesans mimarisinden *Robert Venturi*'ye uzanan tarihsel yelpazede yüzlerce yapıyı, onlarca dönemi ve mimarı benzer derinlikte ve

detayda anlattığını, tüm konuları ilgili görselleriyle aktardığını gösteriyor. Çoğu kendisi tarafından yaptırılarak Bölüm arşivine kazandırılan dia serilerininin, sınırlı sayıda kitap ve süreli yayına erişebildiğimiz öğrencilik yıllarında ne kadar önemli bir görsel malzeme ve kaynak oluşturduğunu, internetten sınırsız sayıda ve çeşitlilikte görsel indirme imkânına kavuştuğumuz yıllar daha iyi algılayabildik.

Kronolojik olarak ilerleyen bu güncenin mezun olduktan sonra hayatıma bir kaç kez farklı nedenlerle yeniden gireceğini biliyordum. Mezuniyetin hemen arkasından, mimarlık tarihine olan ilgim nedeniyle büyük bir kısmı özellikle İtalya ve Fransa'da geçecek şekilde planlanmış bir balayı seyahatinde bu ajanda-defter yanımdaydı. Bir rehber kitap alma ihtiyacı hissetmemiştim. Hızlıca karaladığım ve özenle not aldığım pek çok tarihi binayı seyahat boyunca bu ajanda-defter eşliğinde yerinde gezmiş, yüzlerce fotoğraf çekmişim. Kimi fotoğrafı, özellikle İnci Aslanoğlu'nun derslerinde gösterdiği dialardan aklımda kalan veya ajanda-defterdeki basit çizimlerin işaret ettiği açılardan çekmeye çalışmış; böylece, kendimce, öğrencilik eskizlerime eşlik eden notları bir kez daha yerinde pekiştirmişim. Bu fotoğrafların ilerde kendi derslerimi vermek için işime yarayacağını henüz bilmiyordum. Bu ajanda-defterin mezuniyetten üç yıl sonra gireceğim Mimarlık Tarihi Yüksek Lisans sınavı için bir temel çalışma kaynağı olacağını da bilmiyordum. Yazılı sınav için çalışmaya bu ajanda-defterden başlamış, sadece kendimi eksik gördüğüm üç-beş konu (!) için ilave kaynak okumuştum. 1988 yılında, mezuniyetimden bir yıl sonra kurulan Mimarlık Tarihi Lisansüstü Programı'na, 1990 yılında, mezuniyetimden üç yıl sonra, yüksek lisans öğrencisi olarak kabul edildiğimde İnci Aslanoğlu, hem ilk program başkanı olarak görev yapıyor hem de zorunlu mimarlık tarihi derslerinin bir kısmını vermeye devam ediyordu.

Yüksek lisans ve doktora derslerimin notlarını ise hep başka başka defterlere yazdım. Galiba ilk ajanda-defterime bir nevi "kutsal kitap" gibi yaklaşmış ve lisansüstü programlarda aldığım mimarlık tarihi derslerinin notlarını ne bu orijinal günceye dâhil etmiş ne de ikinci bir günce oluşturmuştum. Sanırım



Mimarlar Derneği 1927, Onur Üyeliği takdim töreninde, 11 Ekim 2016.

ARCH 321, 22 Ekim 1985 tarihli İnci Aslanoğlu dersinden notlar.

Maggio 14
Venerdì

1. Mantu apartmento

Sinani's Bldgs. Domes above each unit. Painted arches. Classical approach in that time in Ottomans. Some geometry, rhythmic design, arched portico. Dark colored elements show the contrast of carrying elements. In front of a white plane, dark elements placed. Early renaissance characteristics → contrast of colors church bldg. has the same facade treatment to maintain continuity with the hospital bldg.

slender elements, semi circular arch, color contrast → typical early renaissance features

Basilical arrangement by Brunelleschi. Same approach continues in inside. Dark is white. In portico piers can be seen instead of slender elements.

Math of triumphal beaches are taken and reused. Especially at facades of churches.

Maggio 15
Sabato

by Albert

arches in piers
S. Francesco Rimini
Temp in Malatrasca

→ S. Andrea church in Mantova by Albert
Triumphal arrangement

→ coffer system in arches
interior is like baths of roman
Effect is antique.

ARCH 322, 10 Nisan 1986 tarihli İnci Aslanoğlu dersinden notlar.

13
Martedì

1. Entin inspiration

→ Topkapı palace golden colors (in columns, in decoration)

Baroque was essentially seen in fountains. Small structures. Baroque is seen only on surface treatment. A new space understanding - dynamism. WEST → new surface treatments - convex, concave. Scientific notations, speed, acceleration, planetary motion, ellipses → dynamism is created through these features → elongated, complex, undulated.

But in ottoman, only one aspect of baroque old emotions changed. Surface decoration with curved features. Golden color started to predominate. In houses also we see → landscape, programic designs.

→ tophane fountain a very large eave

→ Ahmed's pavillion in Topkapı, naturalistic subject matter paintings on walls → tulips, fruits. From tulip period

→ Aydin Cihanoğlu Mosque late 18th c. curving decorations, fatosa manner of lower design. A cup with fruits is typical

Luglio 14
Mercoledì

1. Nur osmaniye mosque by Sinan kalfa
first baroque bldg. in ottoman. Semi circular arches.

→ III. Osman Palace (Topkapı)

→ Koca Mustafa Paşa Pavilion
round columns, pilasters. Bldg is raised.

→ Laleli cami mid 18th c. Mustafa Paşa 1759
by Mahmut Tahir ağa
high drum
round arches
a most cups changed.

common structure also
soğutce derisi için var.
Minarets ve thinior.

ARCH 421, 31 Ekim 1986 tarihli İnci Aslanoğlu dersinden notlar.

Settembre 7
Martedì

1. Regina vergine

In AUSTRIA
Hoffman opens an atelier. Machine produce. Early on he is effect of curvilinear art nouveau. Later he makes very simple decorations.

Simplicity
Abstraction
Geometric forms
Sezession

Maison - started free from academicism. Asymmetric. (was accepted noble at these times). The tower before the asymmetry. Treated quite painterly.

Hospital (1903) very modern feeling. square divisions. Simple blocks and eave.

Wagner - leader of Vienna school. Hoffman's master. He wrote a book of arch. in 1893. Accepted the reality of new industrial age. His ideas were forward looking but designs were revalists. He designed bridges, kiosks, train stations.

Caspelle railway station
Very small, small. Influenced by guimard's entrance.

Details are typical of Sezession manner.

Bank, monumental. High splendor of Austria. Hoffman

Empire. Postal savings bank. Simple windows.

Aluminium pilasters He tried to simplify his designs. This bank is the simplest.

Settembre 8
Mercoledì

Natasha S. Vergine

An interior hole with glass vaulting.

OLBRICHT
Assistant of Wagner. Also worked in Germany. There were again patrons in Germany and he lived there. Exhibition bldg for Sezession. It is a new understanding. Flexibility was thought with movable parts. There was a bronze couple.

Front covered with flower patterns. Very similar to d'agapo in case of the similar window treatment with the columns.

Applied surface decoration. Missing is quite simple.

LOOS
responsible for purification of archite. experience in Austria. Critic of culture of his time. Influences from USA. It is useless for him. Callers his critics in a book called ornament and crime.

İnci Aslanoğlu'nun zorunlu tarih derslerinin pek çoğunu vermesi ve her dönemin ders programında ondan yeni bir ders alıyor olmak, bir çeşit süreklilik ve öğrenilenleri bir arada tutma dürtüsü uyandırmıştı.

Yüksek lisans derencesini aldıktan sonra bölümde araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladığımda bana verilen 62 no.lu ofis, İnci Aslanoğlu'nun 65 no.lu ofisiyle aynı koridor üzerindeydi; komşu sayılırdık. Bu vesileyle sıklıkla karşılaşırdık. Her seferinde bana isimle hitap eden, zarif ve güler yüzlü selamlamaları olurdu. Koridorun bir kenarına nispeten biraz daha yakın yürümesinin, karşıdan veya arakasından gelenlere bir yol verme kibarlığı içerdiğini düşünürdüm.

Ajanda-defteri hala saklıyorum. Yıllardır bakmadığım bu ajanda-defter, İnci Aslanoğlu'nun aramızdan ayrılmasının ardından bir kez daha hayatıma girmiş oldu. Bu yazıyı kaleme almak için yeniden çevirdim sayfalarını. Mimarlık tarihi ile ilgili ne kadar çok şeyi aslında İnci Aslanoğlu'ndan öğrenmiş olduğumu yeniden kavradım. Özellikle Cumhuriyet Dönemi üzerine yaptığı araştırma ve çalışmaların önemini, disipline kattığı birikimi bugün, bu dönemin yapılarını hedef alan yıkımlar karşısında, çok daha iyi anlıyoruz.

Hocamla son karşılaşmamız, Mimarlar Derneği 1927'de oldu. Dernek tarafından kendisine takdim edilmek istenilen Onur Üyeliği ile ilgili olarak telefonla aradığımda, "ben buna layık görülme için ne yaptım" diyecek kadar alçakgönüllü bir ustaydı. Dernekte yaptığı konuşmayı el yazısıyla kaleme almıştı ve diyordu ki:

"...ODTÜ'den 1961 yılında mezuniyetimin ardından ilk mesleki deneyimim rahmetli Vedat Dalokay'ın bürosunda bir süre çalışmak oldu. Ayrılıp 1 yıllığına gittiğim ABD'de o yılların öncü mimarlarının eserlerini görmek, dönüşümde ODTÜ'de mimarlık tarihine asistan olmaya karar vermemde etkili olmuştu.

Akademik çalışmalarımın başlangıcında birlikte çalıştığım Prof. Dr. Aptullah Kuran'ın ilgi alanı olan Osmanlı mimarlığını verdiği derslerle ve tarih gezileriyle pekiştirerek öğrenmek benim bu

* Prof. Dr. ODTÜ Mimarlık Bölümü

alandaki iki kitap yazmamı sağladı: "Tire'de Camiler ve Üç Mescit" ve "Ankara Karacabey Külliyesi".

Hocamın üniversiteden ayrılmasıyla yalnız Osmanlı mimarlığını değil, Mısır'dan Antik Roma'ya, Rönesans ve Barok'a uzanan birçok konuyu da üstlenmek durumundaydım.

Bir yıllık İtalya tecrübem bu yükü omuzlamamda bana yardımcı oldu...

...Doktora tezim 1980 yılında kitap olarak 2. baskısı yapıldığında konusunda öncü bir yayın olarak gerek yurt içinde, gerekse yurt dışındaki araştırma ve çalışmalara kaynak oluşturdu.

1923-50 arası yıllara ilgi arttı...

...Hazırlanmasının ardından uzun seneler geçmiş olmasına rağmen ödülleri almamda büyük payı olduğunu düşündüğüm kitabımı akademik yaşantımda bir dönüm noktası olarak görüyorum..."

Türkiye'de mimarlık tarihi alanında lisansüstü eğitim veren ilk programlardan olan ODTÜ Mimarlık Tarihi, kuruluşunun 30. yılını 2018-2019 akademik yılında, ne yazık ki duayen hocası İnci Aslanoğlu'nun yokluğunda kutluyor olacak. Engin bilgisi yanında, öğrencileri ve genç öğretim üyeleri dâhil tüm meslektaşları ile kurduğu pozitif iletişim ve akademik ve insani ilişkilerindeki mütevazı duruşla hatırlanacak olan İnci Aslanoğlu hocamın mimarlık tarihiyle örülü hayatının mimarlık öğrencileri nezdindeki yansımaları temsil eden ajanda-defterle onu hep anımsıyor ve anıyor olmanın onurunu taşıyorum.

İNCİ ASLANOĞLU İLE ÇALIŞMAK

Ali Uzay Peker*

Genç bir araştırmacı olarak ODTÜ'de işe başladığım 1992'de Sayın İnci Aslanoğlu ile mimarlık tarihi derslerine girmeye başladık. Ortak hocamız Aptullah Kuran'dı. O, 1960'lı yıllarda Kuran'ın öğrencisi ve asistanlığını yapmış, ben de öğrencisi olduğum Kuran sayesinde 1980'li yıllarda mimarlık tarihi alanına girmiştik. Bizi birleştiren ortak "akademik atamız" sayılabilecek olan Aptullah Kuran

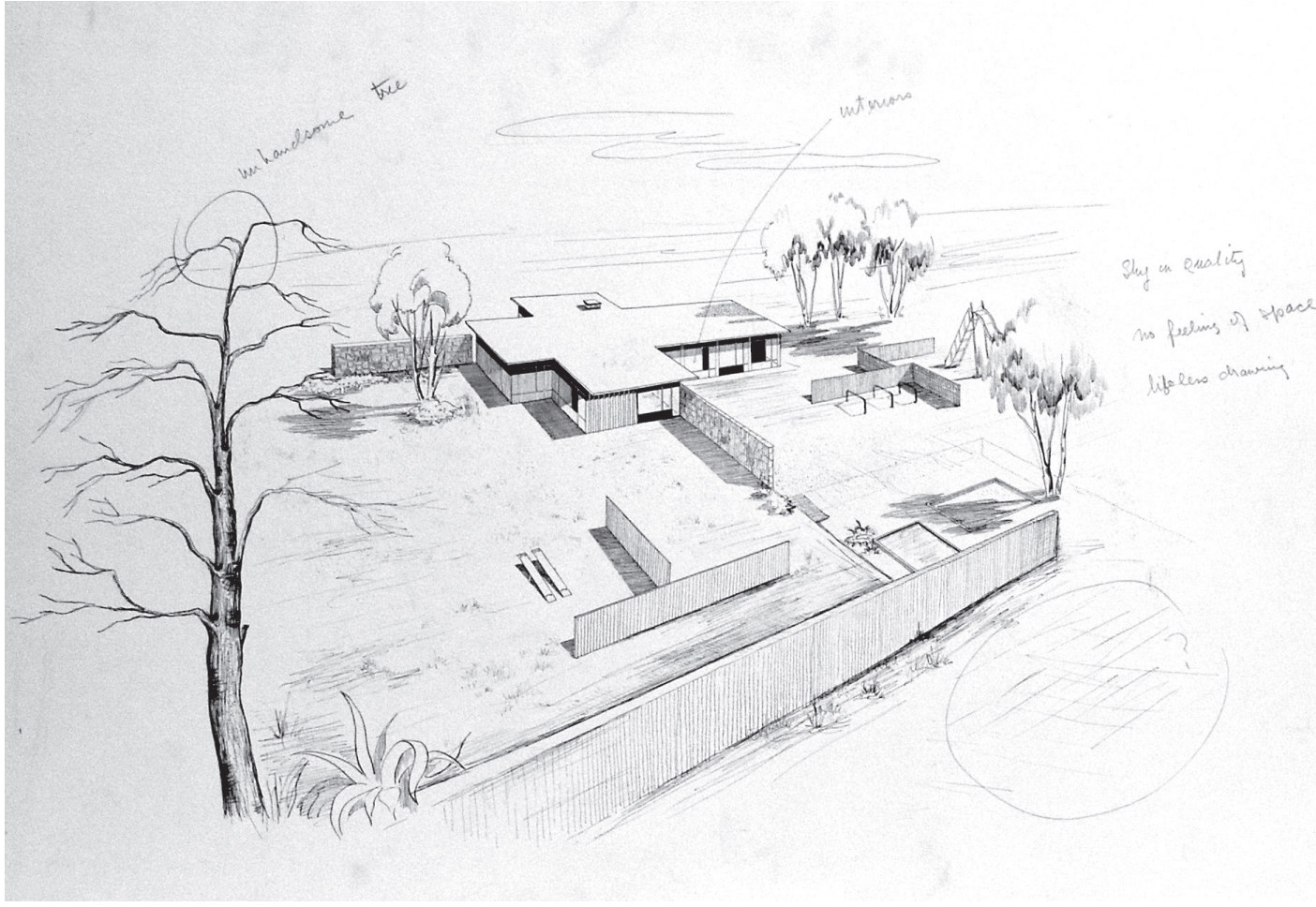
idi. Aptullah Kuran hem alanında bir otorite, hem de otoriter bir kişilikti. Bir yandan da ikimiz de hem ondan çok şey öğrendik hem de ondan biraz "çekmiş" olan öğrencileriydik. Ancak Kuran'a saygımız ve onun ektiği tohumlarla bir araya gelmiştik. ODTÜ'de mimarlık tarihinin geleneğini oluşturan da çok iyi bir bilim adamı olan Aptullah Kuran idi. Onun hatıralarını hep paylaştık. Bir yandan da kendi dünyamızı kurmaya devam ettik. İnci Hocamdan özellikle, bir dersin nasıl verileceğini çok iyi öğrendim. Derslere uzun yıllar birlikte girdik. Dersi, yılların bilgi birikimi ve ustalığıyla çok iyi anlatırdı. Konusuna hâkim olmanın getirdiği kendine güven öğrencilerinde saygınlık uyandırır. Ders notları sınıfın düzeyine uygun ve güncel bilgi ile donatılmış, çok iyi hazırlanmış metinlerdi. Ancak İnci Hocam dersi, bu ders notlarına bakmadan, dersin bilimsel yapı ve içeriğini hiç aksatmadan anlatırdı. İngilizcesi "Türkilizce", yani Türkçeden tercüme veya karma bir İngilizce değil, doğru, akıcı ve anlaşılırdı. O yıllarda verdiği dersin bir kısmını ben de anlatırdım – daha doğrusu genç ve tecrübesiz bir asistan olarak anlatmaya çalışırdım diyelim! Zamanla İnci Hocam gibi dersi bir metne bağlı olmadan, yani sadece görsel malzeme aracılığıyla anlatmayı seçtim; bunu ondan öğrendim diyebilirim. Tabii yine onun yaptığı gibi ders notları hazırlayıp, onlar üzerinden çalışarak. Ortak verdiğimiz dersin sınavlarında ayrı ayrı soru sorar, öğrencilere beraber not verirdik. İnci Hocamdan; not vermeyi, ortalama almayı ve notları harfe dönüştürmeyi de öğrendim. Onun sayesinde oluşan bu alt yapı sayesinde 25 yıldan fazla bir süredir yaptığım bu işte çok az hata yaptım. İnci Hocam çok güzel bir eğitim vermişti. Bütün bu öğrenim sürecinde kendisinden her zaman destek ve güler yüz gördüm. İlaveten bana asistan olarak son derece iyi davranmıştı. Aslında onunla kendimi asla bir asistan gibi hissetmedim.

İnci Hocamla Antakya ve İskenderun'da Doğu Akdeniz'de Koloni Dönemi mimarisi üzerine bir araştırma projesi yaptık. Bu şekilde kendisini proje yöneticisi olarak da tanıma fırsatı bulmuş oldum. Son derece nazik, iş buyuran değil iş paylaşılan, çevresindeki



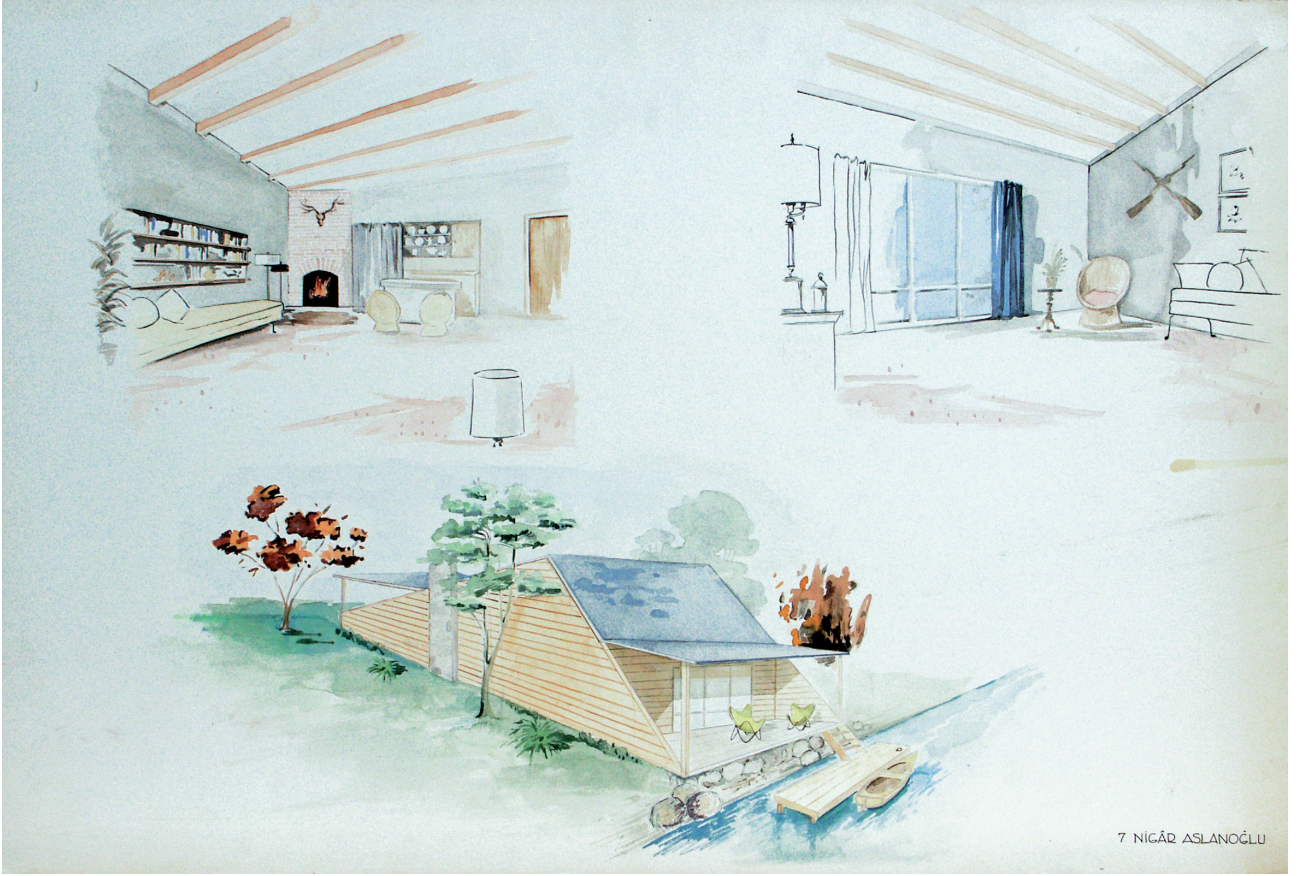
İnci Aslanoğlu'nun kaleminden Mimarlık Fakültesi dekanları, Aptullah Kuran (altta) ve Orhan Özgüner (üstte).

İnci Aslanoğlu'nun öğrencilik yıllarına ait bir proje.



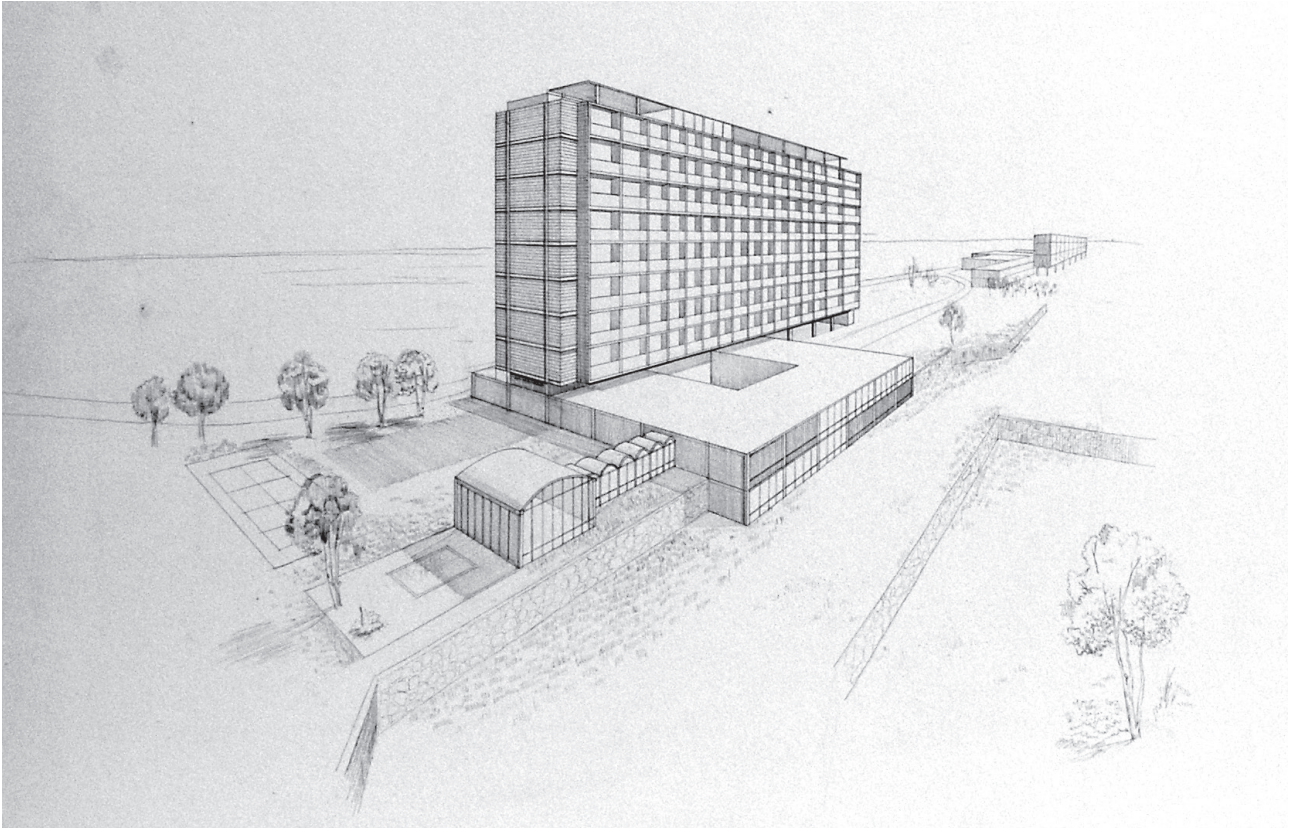
genç veya yaşlı bütün iş arkadaşlarına eşit mesafede ve saygılıydı. Bu, akademik hayatımda her zaman örnek aldığım bir tutum oldu. İnci Hocam ile birlikte çalıştığımız yılları çok güzel hatırlıyorum. Unutmadığım bir anım da onun insanlara önyargısız yaklaşımı oldu. 90'lı yıllarda bir burs ile ABD'de bulunmuştu. Dönüşünde, çalıştığı araştırma ortamında bulunan Türkiye'den gitmiş farklı insan tiplerinden bahsederken ayrımcı bir tutumu olmadığını fark ettim. Bu beni şaşırtmıştı. Çünkü aynı dönemde çeşitli siyasi ve sosyal nedenlerle ayrımcı düşünce ve tutumlar Türkiye'de

çok yaygındı. O konuşmamızda İnci Hocamın insanlara önyargısız yaklaştığını anladım. Kendisine olan saygım daha da arttı. Uzun yıllar süren birlikte çalışma ortamımızda aramızda herhangi bir sorun olduğuna hatırlamıyorum. Bunun olmamasını mümkün kılan onun genç bir asistan ve öğretim görevlisine yaklaşımındaki nezaket ve anlayıştı. Sevgili İnci Hocam, huzur içinde uyuyunuz; ilham verdiğiniz ve eğittiğiniz insanlar yaşadıkları müddetçe sizi saygı ve özlemle anacak, meslek hayatlarına sizi tanıyarak başladıkları için şanslı olduklarını düşünecekler.



7 NİGÂR ASLANOĞLU

İnci Aslanoğlu'nun öğrencilik yıllarına ait proje örnekleri





Urbino Dükü Loranzo'nun Mezar, "Gündüz ve Gece" heykelleri; Medici Şapeli, Floransa



S. Teresa, Comaro Sapelli, S. Maria della Vittoria, Roma

S. MARIA DELLA VITTORIA
CORNARO CHAPEL
"S. TERESA" & BERNINI



Santa Bibiana, Bernini.

SANTA BIBIANA
BERNINI

